

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

§. II. Conscientiae certae, ad actionis alicujus praestationem obliganti,
etiamsi erret, semper parendum esse ostenditur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

expediemus. Nunc verò id agendum est, quâ ratione Conscientiæ, certò & sine hæsitatione vllâ aut formidine diiudicanti, sit obsequendum.

§. II.

Conscientiæ certæ, ad actionis alicuius præstationem obliganti, etiamsi erret, semper parendum esse ostenditur.

ATque id præmittendum est, Conscientiam versari posse aut circa rem agendam, aut circa fugiendam & omittendam. Et quidem dum de exhibendâ actione agitur, iudicat sese ad id obstringi, actionemque à Deo esse præceptam: cum verò de fugiendâ & omittendâ; iudicat eam esse aut prohibitam, aut verò permissam & licitam. Et quamvis vtriusque eadem sit ratio, claritatis tamen causâ primum hoc & sequenti paragrapho, tertio autem secundum expediemus.

Parendum est Conscientiæ obliganti etiam per errorem.

Primò igitur istud assero, quòd si rem aliquam (quàm quidem agere vel non agere, in tuo positum sit arbitrio) Conscientia certò iudicat aut exhibendam esse aut omittendam, voluntati onus parendi incumbere, à quo sese sine scelere non expedit, nisi Conscientiæ sic obliganti promptè obsequatur. Quod quidem adeò verum est, vt quamvis nulla esset Dei lex, aut præceptum vllum, quo ad ieiunium obseruandum, exempli gratiâ hodierno die obstringeremur; istud tamen si Conscientia per errorem diiudicet, ieiunii sacras esse ferias; nihilominùs & illæ obseruandæ & à carniū esu abstinendum prorsus sit, non secùs quàm si præceptum Dei aut Ecclesiæ tunc obstringeret. Obligat enim Conscientia, & legem denuntiat. Contrà verò, si lex Dei aut quæuis alia verè rem imperet, Conscientia autem per errorem, vt vocant, inuincibilem, nullam legem de hâc aut illâ actione exhibendâ latam esse; aut si lata sit, hâc tamen sese hoc rerum statu non comprehendi certò iudicet; sine vllò crimine, Conscientiæ suæ obsequitur, & à legis onere, domestici tribunalis iudicio, absoluitur. Breuiter itaque dico, cum de rei alicuius faciendæ obligatione disceptatur, semper Conscientiæ dictamini esse inhærendum, illudque mandandum executioni, siue iudicium

judicium verum tulerit, siue falsum & malum, modò non malâ fide.

8. Et quidem si verè præceptum subsit, nemo ibit inficias, Conscientiæ tunc omnino parendum esse. Sic est inquit; ast tum non Conscientiæ sed legislatori obeditur; neque tunc temporis à Conscientiâ, sed à lege latâ oritur parendi obligatio. Fateor ita est: si obligationem remotam spectes, à legislatore nascitur obligandi vis; sed si proximam, legis nempe applicationem, sanè à Conscientiâ rectè dicitur exoriri. Iuuat rem hanc ipsis D. Thomæ verbis expedire; è quibus fiet manifestum quâ ratione verum sit, ne Dei quidem legem, nisi per Conscientiam obligare. Dilucidè rem explanat comparatione è vinculis, corporumque obligatione, eleganter petitâ. *Ita, inquit, se habet imperium alicuius gubernantis, ad ligandum in rebus voluntariis illo modo ligationis qui voluntati accidere potest, sicut se habet actio corporalis ad ligandum res corporales necessitate coactionis. Actio autem corporalis agentis, numquam inducit necessitatem in rem aliam, nisi per contactum coactionis ipsius ad rem, in quâ agit. Vnde nec ex imperio alicuius Regis, vel Domini ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum cui imperatur: attingit autem ipsum per scientiam. Vnde nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti. Et idè ille qui non est capax notitiæ, præcepto non ligatur. Nec aliquis ignorans præceptum Dei, ligatur ad præceptum faciendum, nisi quatenus tenetur scire præceptum. Si autem non teneatur scire, nec sciat, nullo modo ex præcepto ligatur. Sicut in corporalibus, agens corporale non agit nisi per contactum; ita & in spiritualibus, præceptum non ligat nisi per scientiam. Et idè sicut est eadem vis quâ tactus agit, & quâ virtus agentis agit, cum tactus non agat nisi virtute agentis; & virtus agentis, non nisi mediante tactu: ita eadem virtus est quâ præceptum ligat, & quâ Conscientia ligat; cum præceptum non liget nisi per virtutem Scientiæ, nec Scientia nisi per virtutem præcepti. Vnde cum Conscientia nihil aliud sit, quàm applicatio notitiæ ad actum, constat quod Conscientia ligare dicitur, vi præcepti Diuini. Ergo dicendum quòd homo non facit sibi legem; sed per actum sue cognitionis quâ legem ab alio factam cognoscit, ligatur ad legem implendam. Ita Sanctus hîc Doctor. Nihil sanè poterat dici illustrius, ad declarandam totam rem, & præcipuè vnde tanta sit, quæ à Conscientiâ voluntati imponitur, parendi necessitas.*

Obligandi vis quam habet Conscientia, ab auctoritate & lege Dei est.

Omnem à Dei lege existere obligandi vim.

D.T.q.17.
de ver.a.3.

*Eandem
vim habet
Conscientia
dum in pro-
ponendâ lege
Dei errat
bonâ fide.*

At quid si præceptum nullum sit inquires, an etiam erranti Conscientiæ præstanda est obedientia? & quo jure? Mox id videbimus. Præstandam verò prorsus esse, & erranti, quamdiu latet error, obsequendum esse, est Catholicorum omnium cum D. Thomâ, qui mentem suam variis exponit locis, constans stabilisque sententia. Adedò ut oppositam D. Thomas vocet *irrationabilem*; Adrianus verò & Corduba hæreticam, ut quæ D. Paulo, cuius sententiam mox referemus, manifestè aduersetur; neque ab hac censurâ abhorret Vasquez, ut qui eam dicit *hæreticam ab omnibus jure censori*. Quidquid de hæresis notâ sit, satis constat eam sine temeritate non posse defendi; neque etiam ab vllò Catholico scio jam propugnari. Ostendendum est igitur, ut clarè loquar (neque enim hæc iis solum scribo qui Theologicis quæstionibus assueti, generatim tantum assertiones sibi proponi postulant) ostendendum inquam, quòd qui peccatum esse iudicat id, quod verè peccatum non est, ab eo si non abstinet, non minùs se scelere malè apprehenso polluere, Deumque offendere, quàm si re ipsâ Diuinis legibus esset prohibitum. Sic si ceræ particulam è templo ablatam profanis vsibus applicare, furtum sacrilegum esse censueris; aut diem veneris cum Iouis die designatione tuâ commutaris, ac propterea eo die abstinendum carnibus iudicaris; (quæ non nisi errantis Conscientiæ sunt iudicia) iis tamen ita voluntas constringitur, ac si veram de iis actionibus sententiam tulisset. Et qui mendacium nulli noxium, lethale crimèn esse statuit, profectò quoties mentitur, lethali sese crimini reddit obnoxium, quamdiu errore suo mens implicatur.

*Probat ex
S. Paulo.*

Et verò ipsissimum id esse D. Pauli dogma, ob quod contrariam sententiam hæresis arguebat Adrianus, non renitente Vasquezio, hæc ipsius verba satis indicant. *Scio & confido in Domino Jesu quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse; ipsi commune est.* Et aliquibus interjectis. *Tu fidem habes? penes te ipsum habet coram Deo. Beatus qui non iudicat semetipsum in eo quod probat. Qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est, quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.* Atque ut hujus oraculi sensus & vis melius percipiatur, istud est reuocandum in memoriam, plurima ciborum genera Israëliticæ genti Diuinâ lege fuisse prohibita, puta carnes porcinas, farcimina sanguine animalium tarta, aliaque huius generis; quæ quia gentili-

9.

D. T. q. 17.
de verit.
2. 4. 1. 2. q.
19. a. 5. &
6.
Vasq. in 1.
2. disp. 59.
c. 2.

10.
Ad Rom.
14. v. 14.
v. 22.

gentilibus erant promiscuè vsitata, *Communia* dicebantur à Iudæis, aut etiam *immunda*: sicque, *Commune* aut *immundum*, non aliud Iudæis significabat, quàm vetitum. Iam verò Christianos inter, qui ex Iudaismo Christi sacra susceperant, plurimi existimabant, sese etiam Baptismo jam suscepto, nihilominus à gentili-um cibis prohiberi: aut quod iudicarent antiquatæ legis ceremoniis adhuc implicari se; aut sanè cibos illos esse vetitos, quòd naturâ suâ verè *immundi* essent; & spurcitiem quandam naturæ contrariam continerent. Vt ut sit, manifesto tenebantur errore, & nihilominus ita sententiæ mordicus adhærebant, vt Christianos alios Iudæos, sine discrimine vllò cibis gentili-um vescen-tes contemnerent, sceleris arguerent, & ob inolitam ab ipsâ infantia ab eiusmodi cibis alienationem animi, etiam iis sine crimine nunc vtentes, non sine magno Christianæ charitatis detrimento & labe, publicè quoque auersarentur. Huic incommodo occurrit Apostolus, & inquit, *scio & confido*, id est fidenter assero, nihil commune, id est nullum cibum Christianis prohibitum esse *per ipsum*, id est per Christi legem. Ei verò *qui existimat quid commune esse*, aut prohibitum, *ipsi commune id est*, hoc est, prohibitum. Tum verò eos qui erranti Conscientiæ tantopere inhærebant, aggrediens, *Tu fidem habes*, inquit? id est, Tu tuam habes Conscientiam cui obsequeris? Ita fit. Sed *penes temetipsum habe coram Deo*; hoc est, secundùm tuæ Conscientiæ dictamen actiones tuas moderare, sed ne dirige, aut cura, aut iudicia alienas; felicior enim est, qui seipsum non condemnat, neque scrupulos dum comedit mouet, neque vllum discrimen cibis inter-jicit. *Qui autem discernit*, hoc est qui differentiam facit cibos inter, quasi vetiti quidam essent, quidam autem permitti, & nihilominus promiscuè iis vescitur, *damnatus est, quia non ex fide*, id est non ex Conscientiæ dictamine cibis vtitur. Atque hæc omnia demum concludit peruulgatissimâ illâ sententiâ, *Omne autem quod non est ex fide, peccatum est*: id est, omne quod non est ex Conscientiâ, aut vt passim dicimus, quod non fit bonâ fide, peccatum est. Per fidem autem, Conscientiam intelligi, mens est passim Sanctorum Patrum. Certè de fide Christianâ quâ Christo creditur hîc non agi, ex ipso sententiæ contextu patet: neque sanè vltima primis satis aptè cohærent. Vides itaque hîc, Christianos, per merum errorem, malè de ciborum delectu judi-
cantes;

Expositio D.
Pauli.

cartes; & tamen etiam non prohibitis vescentes, *condemnatos* dici ab Apostolo, hoc est lethali crimini obnoxios; non quòd Diuinæ legis imperium infregissent, sed quòd Conscientiæ dictamini, quantumcumque errantis non essent obsecuti. Planum itaque jam est, & D. Pauli auctoritate obfirmatum, Conscientiam, etiam errantem, jus dicere, cui oblectari temerarium non tantùm sit, sed & nefarium.

*Inquiritur
unde Con-
scientia er-
rantis tanta
sit auctori-
tas.*

*Proponun-
tur quædam
difficultates,
contra alle-
gatas ratio-
nes.*

Verùm inquires, unde tanta obuenit Conscientiæ auctoritas, vt contra se, etiam dum errat agentē, lethalis criminis statuat reum, æternisque suppliciis obnoxium? an tanti momenti res est sola Conscientiæ lex infracta? Sola inquam; nam vt supponimus, errat Conscientia, & præceptum Dei fingit, quod nusquam est. Hic ratio petitur, & jus obligantis per errorem Conscientiæ. Respondet P. Scildere, *quòd forma per se formaliter obligans voluntatem, semper sequenda est: cum impossibile sit, vt forma obligatoria sit in subiecto, & non obliget. Atqui forma formaliter obligans, non est aliud quam Conscientia ergo illa semper sequenda est. Ita ille. Alii passim dicunt, rationem à priori esse, quia rationis dictamen seu Conscientia, est immediata humanorum actuum regula: ideoque voluntas debet sibi conformari regulæ; & discordans à regulâ suâ deflectit, atque adeò peccabit.* Verùm vt hæc dicantur non omninò incongruè; tamen non prorsus satisfaciunt. Fortassis enim negare quis posset, Conscientiam errantem esse *formam formaliter obligantem*; hoc enim probandum erat, cum in eo stet omnis controuersia. Nam si vt paulò antè ex D. Thomâ diximus *Conscientia tantùm liget vi præcepti Diuini*, à quo virtutem seu vim obligandi omnem accipit, vt idem Doctor egregiè exponit, quo pacto formaliter obligabit, vbi præceptum Dei nullum est? Rursus si vt idem Doctor, *dicendum quòd homo non facit sibi legem, sed per actum cognitionis quâ legem ab alio factam cognoscit, ligatur ad legem implendam*, quo iure obstringi diceretur voluntas à Conscientiâ, quæ legem à Deo factam non cognoscit, sed ipsamet legem sibi per errorem facit? Deinde, vtcumque adhuc aliqua sit voluntatis ad obsequendum Conscientiæ erranti obligatio, an illa ex naturâ suâ tanta est, vt debeat æternis ignibus castigari? Certè si aliqua Conscientiæ lex est, humana tantummodo videtur, nec tantis suppliciis, si infringatur, expianda. Neque refert quòd iudicet actionem suam à Deo prohibitam, atque adeò non minori dignam suppli-

I I.

Scildere
Tract. 1.
de Consc.
n. 8.

Scildere
tract. 1. de
Consc. n.
15. & 18.

supplicio : falsò enim primum istud iudicat ; neque enim prohibetur nisi ab errante Conscientiâ ; quæ si sibi lex est , certè humana est ; & vt præclare P. Scildere. *Legislatores humani non solent imponere pœnas , nisi transgressoribus veræ legis.* Vnde inquit & recte. *Is qui falsò putat alicui actui annexam esse excommunicationem , & illum ponit , non incurrit excommunicationem.* Hæc cum ita sint , cur supplicii æterni erit reus , qui actum posuit quem pœnis illis esse obnoxium falsò iudicabat ? Alterum verò quod afferebatur , nimirum Conscientiæ sine scelere non obtemperari , eò quòd ipsa sit immediata humanorum actuum regula ; fateor ita esse , cum superior Dei lex actioni faciendæ verè applicatur. At , quam demum Dei legem Conscientia errans voluntati applicat , vbi nullum , vt supponitur , præceptum Dei de hæc actione ponendâ , puta de seruando ieiunio diè iouis , sit , & vt D. Thomas ait : *Homo non faciat sibi legem , sed per actum cognitionis quâ legem ab alio factam cognoscit , ligetur ad legem implendam ?* Atque hæc quidem non idcirco attuli , quòd a grauissimorum Theologorum iudicio velim discedere , sed vt difficultatibus propositis magis dilucidetur tota res. Hoc vt agam , aliâ lubet viâ insistere.

12.

Fateor itaque , à Conscientiâ , etiam errante , obligationem existere , eamque esse proximam & immediatam humanorum actuum regulam , cui penitus obsequendum sit : At verò obligandi jus , non à Conscientiæ naturâ aut dignitate ; sed à legislatoris Dei auctoritate penitus prouenire assero , cuius lex & imperium à Conscientiâ solâ , voluntati humanæ legitimè denuntiatur. Itaque si ab alieno abstinendas esse manus iudicat Conscientia , illi iudicio prorsùs acquiescere tenetur voluntas : eique dum paret , Deo paret , cuius veram legitimamque legem voluntati exhibuit Conscientia. Iam verò , cum res aliqua quasi à Deo præcepta , quæ tamen minimè præcepta est , à Conscientiâ proponitur , istud cum discernere voluntas minimè possit , sanè si rem sic propositam non exequatur , eique sese exhibeat refractariam ; satis reipsâ jam demonstrat , sese imperia Dei flocci pendere , & legislatoris contemnere auctoritatem , etiamsi verum esset , quod à Conscientiâ falsò proponitur , Dei imperium. Non enim alio modo exhiberetur voluntati si verum esset præceptum , quàm quò nunc id quod falsum est , per errorem exhibetur. Hinc optimè D. Tho-

*Resoluitur,
totam Con-
scientia obli-
gantis vim ,
etiam cum
errat , à Dei
auctoritate
esse , etiamsi
non sit Dei
lex qua pro-
ponitur.*

D. T. de
verit. q.
17. a. 4.

H

mas

mas: *Non igitur propter hoc Conscientia (scilicet errans) dicitur ad aliquid ligare, quòd si illud fiat ex tali Conscientiâ, bonum sit (si cæteroquin malum sit aut indifferens, vt mox se explicat) sed quia si non fiat, peccatum incurritur.* At ex quo capite, cum non sit lata lex? Audi. *Non videtur autem possibile, quòd aliquis peccatum euadat, si Conscientia quantumcumque errans dicitur aliquod esse præceptum Dei, quòd est indifferens siue per se malum, si contrarium tali Conscientiâ manente agere disponat. Quantum enim ex se est, ex hoc ipso habet voluntatem legem Dei non obseruandi, unde mortaliter peccat.* Sic ergo, qui die iouis quem credit esse veneris, Conscientiâ licet per errorem denuntiantem abstinendum esse carnibus, iis nihilominus vescitur, ita constitutus est animo, vt legitimum imperium seu Dei seu Ecclesiæ excussurus sit, si verò veneris die mandatum proponatur, non aliter sanè quàm nunc voluntati proponendum. Et sic verè & propriè voluntati Diuinæ humana refragatur, non quidem illi quâ die iouis abstineri vult à carnibus, nam id verè non vult; sed quâ auctoritatem suam non patitur pessum dari, voluntatemque diuinam contemni, etiamsi per errorem Conscientiæ, alia quàm sit, animæ proponatur. Sic sanè qui per errorem, aulicum habet ludibrio, quem sibi Regem esse alienus error persuaferat, Regem ipsum contumeliâ affecisse censendus est. Et qui Regis mandata & litteras, de quarum fide non dubitat, vtpotè quæ sigillo solito munitæ sunt, & eius qui ab epistolis est conscriptæ manu, nihilominus abjicit & contemnit; eandem Regi iniuriam impegisse dicitur, seu veræ fuerint Regis litteræ, seu per errorem à Scribâ confictæ. Sic ergo, integra stat Conscientiæ etiam erranti auctoritas; quam illa non à se, sed ab ipso Deo habet; cum eius imperia voluntati repræsentare, legitimum Conscientiæ sit officium. Voluntatis autem cum non sit, vera à falsis discernere; certè eadem semper est, Conscientiæ mandata Dei deferentis auctoritas, atque eadem voluntatis, ei obsequendi obligatio. Falli igitur vt possit Conscientia, voluntas tamen errare minimè potest; cum sese semper Diuinæ, quæ per Conscientiam repræsentatur, auctoritati accomodet & subiciat: sin minus, eam potiùs, quàm Conscientiam suam contemnat ac vilipendat; quod prorsus est nefarium.